

TUDOMÁNY ÉS KÖZÉLET

Beszélgetés a hatvanéves Szeli István akadémikussal*

BURÁNYI NÁNDOR

SZELI ISTVÁN: Ez az én rezidenciám, a dolgozó- és hálószobám egyben. Tessék helyet foglalni. Noha szűkös a tér, talán elférünk. Meg kell vallanom, hogy én önmagamról nem szívesen nyilatkozom. Mindig valahogy feszélyezett vagyok, amikor saját magamról kell beszélnem. De mivel ezt nem lehet megkerülni, igyekszem úgy felfogni a föladatomat, hogy az életemről úgy beszéljek, mint egy nemzedéknek a sorsáról, illetve ennek a sorsnak az illusztrációjáról. (...)

Ahhoz a nemzedékhez tartozom, amely közvetlenül az első világháború után született, egész gyerekkorát és fiatalságát egy egészen más világban élte le, és amikor alkotó férfikorába lépett, akkor köszöntött be az új világ, amelynek művese próbált lenni, immár kb. három és fél évtizede. Csakhogy ez a váltás nem volt éppen könnyű. Tudniillik sem a neveltetése, sem a korábbi iskolai képzettsége nem mindenben tette ezt a nemzedéket alkalmassá azoknak a feladatoknak az ellátására, amelyeket mindjárt 44-ben—45-ben vállalnia kellett. A fiatalabbak könnyebben váltottak, de az idősebbek is. Mi, mondom, 45-ben kezdtük a pályánkat, eléggé viharos esztendők után és sokszor nagy nehézségekkel kellett megküzdenuünk. Azoknak ment valamivel könnyebben ez a váltás, akik valamiféleképpen kapcsolatba kerültek bizonyos baloldali ideológiákkal, a munkásmozgalommal, és így tovább. Az én életemben volt egy olyan periódus, mintegy három esztendő, amikor ezekhez valóban közel kerültem. Ide egy kis magyarázat kell. Tudni kell azt, hogy 28—29-ben, a diktatúra idején megszűnt a főgimnázium. Alsó osztályú gimnáziummá redukálták, illetve építették le, és aki tovább akart tanulni, annak Szabadkára kellett mint a legközelebbi gimnáziumba utaznia, sőt beutaznia, mert sokan voltak olyanok is, akik nap

* Az Újvidéki Televízió 1981. január 7-én portréműsort sugárzott Szeli István akadémikusról. Az adás forgatókönyvét a műsorvezető Burányi Nándor írta, rendezte Németh Árpád. Az adásban elhangzott beszélgetés szövegét közöljük.

mint nap utaztak. Az én apámat viszont akkor helyezték nyugdíjba, amikor nekem vidékre kellett volna mennem tanulni. Erre nem volt alkalom, és így szegődtem el inasnak három esztendeig. Ott ismerkedtem meg azzal az osztállyal, a kétkezi dolgozókkal, akiknek a szolgáltatást később is igyekeztem vállalni. Ez 35 és 38 között volt. Azután, 38-ban mégiscsak sikerült Szabadkán egy olcsó kollégiumban elhelyezkedni, itt érettségiztem, majd 42-ben beiratkoztam a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, magyar irodalom, magyar nyelv, valamint szerbhorvát nyelv és irodalom szakon. Sajnos, a háború beleszólt a tanulmányokba, nem fejezhettem be, csak jóval később. Negyvenöt júniusában, amikor hazavergődtem a „lengyelországi bujdosásom” után, rövid ideig, mindössze néhány hétig, a *Magyar Szó* szerkesztőségében dolgoztam, de a nyár vége felé már kineveztek a zentai tanítóképző tanárává, októbertől kezdve pedig a zentai gimnáziumhoz. Azóta vagyok a nemzet napszámosa, s különféle szinteken látom el ezt a hivatást.

BURANYI NÁNDOR: Hogy emlékszel vissza azokra az évekre, a tanárkodás első éveire?

Sz. I.: Az egy rendkívül érdekes és mozgalmas korszak volt nemcsak Zentán, hanem mindenütt. Az első jellegzetessége annak a periódusnak az életemben az, hogy sok mindennel kellett foglalkozni. Tehát nemcsak az oktatással kellett törődni, és nemcsak negyven órát kellett tartani hetente, ami önmagában is rendkívül megerőltető volt, hanem sok minden egyebet kellett tenni. Például analfabéta-tanfolyamokat vezetni, magyar kultúrkört szervezni, műkedvelő előadásokat rendezni. Itt kell megemlítenem Morvai István barátomat és Mucsi Józsefet, akikkel együtt szerveztük meg a Zentai Magyar Kultúrkört. Ami pedig a gimnáziumot, az oktatást, a tanítást illeti, az is egészen másfajta volt, mint ma.

Nemcsak azért, mert akkor nem voltak tankönyvek, de nem voltak tanárok sem. Abban a gimnáziumban tanított lelkes és ügyvéd, gyógyszerész és mérnök, de ilyen kvietált egyetemi hallgatók is, mint én, aki legalább elindultam a pályán, de azok soha pedagógiát nem hallgattak, a módszertannal egyáltalán nem voltak tisztában. Ezek voltak a nehéz esztendőik, amikor az ember még csak tanulta a mesterségét, de már el is kellett látni a feladatokat.

B. N.: Diákjaid rendkívül szerettek, mi mindannyian. Ennek nyilván pedagógiai elveidben van a titka. Mi az, amit akkor is vallottál és amihez még ma is tartod magad?

Sz. I.: Én nem tudom, hogy vannak-e pedagógiai elveim. Most 35 esztendő munka után is, kételkedem ebben; ha egyáltalán a tanulók, illetve a hallgatók így nyilatkoznak rólam, ahogy az imént te, nem hiszem,

hogy ennek az oka valamilyen elvekben lenne. Én azt hiszem, egy humanus magatartás, egy ilyen emberi magatartás az, amit megértének és kedvelnek bennem a hallgatók.

Negyvenötben voltak nálam jóval idősebb diákok is. Főleg a zentai tanítóképző tanfolyamon. De a gimnázium utolsó osztályában, tehát az érettségi előtt állók között is voltak velem majdnem egykorúak. Ezek legtöbbször már megjárta a szerémségi frontot, amikor beiratkozott a nyolcadik osztályba. Egyébként ennek az évnak van egy, amint az előbb mondtam, érdekes tapasztalata számomra. Kicsit anekdotaként hangzik, de hadd mondjam el: 45-ben kaptunk egy tanulmányi felügyelőt, innen Újvidékről, aki azután kétnapi vizsgáldás után, hogy úgy mondom, az Úr jobbára és baljára állította a tantestületet mondván, hogy ezek taníthatnak ideológiai tantárgyakat, amazok meg nem. És hát mivel a magyar nyelv és irodalom is az ideológiai tárgyak sorába tartozott, és úgy látszik, az inspektornak én valamiért nem tetszettem, ezért elvették tőlem a magyar nyelv és irodalom oktatását, és rám bízta a matematikát. Viszont a matematikus barátom, Erdélyi István, átvette tőlem a magyar nyelv és irodalom oktatását. Aztán, ami ilyenkor lenni szokott, ezúttal is ez következett be: ő javította az én számtandolgozataimat, én az ő magyardolgozatait, és ez így ment sokáig, jó fél évig; persze, ehhez hozzájárult az is, hogy nap mint nap instruáltuk egymást. Én készítettem elő őt a másnapi óráira, ő pedig előkészített a matematika oktatására.

B. N.: Aztán igazgató lettél a gimnáziumban. Viharos évek voltak azok, hogy emlékszel vissza, milyen volt az az idő a zentai gimnáziumban?

SZ. I.: Negyvenkilencben lettem a gimnázium igazgatója, 28 éves fejjel, és rövid megszakítással, pár hónapos megszakítással 56-ig láttam el ezeket a feladatokat. Az szintén egy olyan korszak volt, amikor még a gimnázium magyar tagozata nem konszolidálódott teljesen, és hogyha volt valami eredménye ennek az én munkámnak, akkor az az volt, hogy megizmosodott a gimnázium. Abban az időben még két gimnázium volt: egy szerbhorvát tannyelvű és egy magyar tannyelvű. Én természetesen a magyar tannyelvű gimnáziumnak voltam az igazgatója.

Ezután 56-ban fölkerültem a járási tanügyi osztályra, ahol tanfelügyelő voltam, mintegy két évig, 58-ban pedig mint ösztöndíjast küldtek fel Pestre a tanulmányaim befejezésére.

B. N.: Hát ez érdekes dolog. Akkor, már ilyen ritkuló hajjal, ültél újra az iskolapadba, közben emlitted, hogy a háború után mindjárt nálad idősebbeket tanítottál. Nem volt nagyon nehéz?

SZ. I.: Nehéz volt, abban az értelemben, hogy voltak olyan, hogy úgy mondom, szorgalmi tárgyak, amelyet egyszerűen meg kellett tanulni.

Bizonyos tapasztalatom és ismereteim voltak, nemcsak a korábban lehallgatott szemeszterek és az itt elvégzett főiskola alapján, hanem maga a tanítási gyakorlat is hozzájárult ahhoz, hogy most már nem voltam kezdő, sok mindent tudtam, és talán még jobban is tudtam, mint a standbeliek, az egyetemi hallgatók. Voltak azonban olyan tárgyak, amelyeket újra kellett tanulni. Mint például a finn nyelvet. Hiába tanultam én az öreg Kekkonen Laurinál vagy három szemeszter folyamán finnül, azt teljesen elfelejtettem, újra kellett az egészet...

B. N.: És mégis elfelejtetted azóta?

Sz. I.: ...azóta sajnós, elfelejtettem, természetesen. Na de hát, abban az időben, amikor ezeket a stúdiumokat végeztem, azért volt nehéz, mert voltaképpen még nem volt kulturális konvenció a két állam között, és így afféle úttörőként kellett ott is föllépnem. Sokáig tartott, míg megkaptam erre az engedélyt, méghozzá olyan kedvező föltételek mellett, hogy nem kellett fönt lennem, hanem egyszerűen fölutaztam. Háromszori fölutazással az összes vizsgámat sikerült letennem. Ehhez hozzájárul még az is, hogy 58 nyaratól 59 nyaráig nem is kaptam beutazási engedélyt. Úgyhogy 58 elején és azután 59 második felében tettem le ezeket a vizsgákat. Újabb nehézség volt, hogy amikor én 58-ban följutottam oda, akkor hozták meg azt a rendelkezést, amelyek értelmében a korábban letett vizsgákat nem ismerték el. Hiába volt néhány vizsgám és kollokviumom Horváth Jánosnál, Szekfűnél, Zsirainál, Pais Dezsőnél és így tovább, azokat nem ismerték el, újra kellett mindenből vizsgáznom.

B. N.: Sikerült az egyetem, az oklevél a kezekben volt, következett, azt hiszem, Újvidék, ugye, életed újabb állomása, a tanszék, a doktori diszsertáció, a Hungarológiai Intézet, a tankönyvek írása, de, ugye, az embernek van magánélete, családja is... Azt hiszem magától értetődik a kérdés: hogy lehetett ezt úgy egyszerűn megcsinálni?

Sz. I.: Akarni kellett. Sokat dolgoztam valóban. Hatvankettőben kerültem ide, Újvidékre, mert 60-ban, 61-ben, 62 nyaráig készítettem a diszsertációm, amit ezután 62 őszén védtem meg.

A 62/63-as tanévben már ott dolgoztam az egyetemen. Itt is sok mindenfélével foglalkoztam, még módszertant is tanítottam, esztétikát, stilisztikát, irodalomelméletet. Sinkó halála után pedig 67-től kezdve a 18/19. század magyar irodalmát tanítom, ennek a korszaknak a világ-irodalmával együtt. Én azt hiszem, most már nyugdíjaztatásomig, nem fogok váltani tantárgyat.

B. N.: Az utolsó 15–20 év teljesen, azt hiszem, az egyetemhez, a magyar tanszékhez és a Hungarológiai Intézethez kapcsolódik. Sokat vár-

tunk a két intézménytől. Hogyan látod ma, beváltották-e ezek az intézmények a hozzájuk fűzött reményeket?

Sz. I.: Azt hiszem, teljes mértékben. Abból kell kiindulni, hogy bizonyos történelmi okoknál fogva ennek a vidéknek nem volt fejlett iskolahálózata, különösképpen pedig nem volt semmiféle főiskolai tanszéke. Mindez csak 1945 után született meg, 59-ig az egyetemen nem is volt magyar nyelvű oktatás. Ötvennégyben az Egyetem Bölcsészettudományi Kara meghozta ugyan a határozatot, hogy a magyar tanszéket is meg kell szervezni, de nem volt tanár, így aztán az oktatás gyakorlatilag csak 59-ben indult meg. A tanszék azonban nem tudott ellátni olyan feladatokat, pontosabban: nem tudott minden olyan feladatot ellátni, ami a magyar kultúrára, a kultúra egészére, annak kutatására, fejlesztésére, ápolására tartozik. Ezért volt szükség az intézet létrehozására. Hatvannyolc nyarán kaptam a megbízást, hogy szervezzem az intézetet, és 69 február elsején az intézet meg is kezdte a munkáját. Igaz, hogy csak három emberrel. Igen sok publikációnk, kiadványunk, sőt folyóiratunk van, amely immár a 44. számnál tart. Szótárakat, monográfiákat, bibliográfiai füzeteket és egyebet adunk ki együtt a tanszékkal. Illetve, most már az egyesített intézet keretében.

B. N.: *Rengeteget foglalkozol szervezési munkával. A tudós opusa nem vallja kárát ennek?*

Sz. I.: Dehogynem. Hiszen köztudomású, hogy én a kevés könyvű emberek közül való vagyok. Ha jól összeszámolom, mindössze négy vagy talán öt könyvem jelent meg, nem számítva a tankönyveket, amelyek más megítélés alá tartoznak. Szerettem volna éppen az idén, illetve 79—80-ban kissé fölszabadulni a szervező munkák alól. Az intézet vezetését átvette tőlem Bori Imre barátom, és úgy véltem, hogy ez az úgynevezett alkotói szabadság majd hozzásegít ahhoz, hogy betakarítsam a félbemaradt dolgokat, a félig beérett termést... De hát nem nagyon juthattam ezúttal sem hozzá, mert most más feladatkört kaptam, és azt kell csinálnom.

B. N.: *Nem jelenik meg három könyved egyszerre most?*

Sz. I.: Most jelenik meg a budapesti Kossuth kiadónál egy kis könyvem, azután félig készen van egy szerbhorvát nyelvű könyvem az újvidéki Testvériség—Egység Kiadónál, és félkész állapotban, kéziratban hever itt még sok minden, amit össze kellene állítani.

B. N.: *Mondhatsz néhány témát esetleg ezekből a feldolgozásra váró nagyobb munkákról?*

Sz. I.: Ennek az utóbbinak, amit, mondom, félkész terméknek tartok, a munkacíme Közéleti napló. Ebbe szeretném összegyűjteni azokat az előadásaimat, amiket a különféle egyetemeken, tanszékeken, Csehszlovákiában, Magyarországon, Hollandiában, itt nálunk, Dubrovnikban például az Egyetem ma című rendezvényen stb. tartottam, de azután olyan kultúrpolitikai természetű írások, illetve felszólalások és cikkek, tanulmányok is megjelenének itt, amelyeket különféle alkalmak szültek, különféle tanácskozások, értekezletek, a nemzetiségi kérdés, a nemzetiségi kultúrával vagy az irodalommal összefüggésben. Ez, mondom, nagyobbára már együtt van, csak meg kellene szerkeszteni.

Ez az említett szerbhorvát nyelvű könyvem pedig egy életmű-válogatás lesz. Bányai János válogatta ezeket az írásokat, ez le is van fordítva, és ott van már a kiadónál. A harmadik, vagy elsőként említett, Budapesten megjelenő kis könyvem, tavaly, ugyancsak szerbhorvát nyelven megjelent kis könyvnek a magyar változata lesz, amit Belgrádban adott ki a Komunist kiadó. Ennek a magyar változatát készítik most Pesten.

B. N.: *Sokat foglalkoztál kapcsolattörténeti kutatásokkal. Mi volt az a döntő mozzanat, ami elindított ebben az irányban?*

Sz. I.: Mi mindannyian, akik itt élünk és itt dolgozunk, egy kicsit kapcsolattörténettel is foglalkozunk. Én már 42-ben, mint említettem, magyar—szerbhorvát szakra iratkoztam Pesten, tehát már akkor 21—22 éves koromban volt egy ilyen orientáció, ezt csináltam már akkor is.

B. N.: *És mért volt az, hogy akkor arra a szakra iratkoztál?*

Sz. I.: Úgy véltem, hogy meg kellett ismerkednem azzal a kultúrával, azzal a nyelvvel, amelynek a közegében élek. És voltaképpen ez az, ami ma is ilyen munkák végzésére serkent, indít.

B. N.: *Biztos, hogy nagyon fontosak ezek a kapcsolattörténeti kutatások, de az itt élő magyarság szellemi értékeinek a tanulmányozása, a vajdasági magyar irodalom is igényelné a te rendkívüli alaposságú és mélyreható vizsgálódásaidat.*

Sz. I.: Hát igen, kaptam rá megbízatást is, csak, megmondom őszintén, nem vagyok kritikusalkat. Valamikor, talán mondjuk 20 évvel ezelőtt, a viviszekcióval, ahogy én szoktam nevezni a kritikát, az élveboncolással is foglalkoztam, ma azonban igyekszem ezt elkerülni önmagam békéje miatt is. Valóban, elhanyagoltam ezt a területet, de hát minden területet úgysem lehet egyforma sikerrel és alapossággal felmérni, művelni. Úgy vélem, hogy a XVIII., XIX. század irodalmával való foglalkozás kínál annyi feladatot, hogy ott megtaláljam a magam tevékenységi te-

riületét. És ezért mondtam le az újabb irodalomnak a nyomon követéséről és kritikai feldolgozásáról is.

B. N.: *Szólhatnál-e valamit most kultúránk mai állapotáról, szintjéről, hova fejlődött, meddig jutott, hol áll most?*

Sz. I.: Ebben a kérdésben énnekem van egy magánvéleményem. Sokan kifogásolták, hogy voltaképpen én az úgynevezett magaskultúrát próbálok előrelendíteni, tehát a csúcshintézményeket: Tanszék, Intézet sbb., hogy általában ilyen tudományos, mélyfúrás végzek, viszont elhanyagolom a tömegkultúrát. Úgy érzem, hogy annak is megvan a maga szükségessége, de megvannak azok az intézmények és azok az emberek is, akik azt művelik. Szerintem egy kultúra megalapozottságához okvetlenül szükség van úgynevezett csúcshintézményekre. Enélkül nyilvánvalóan nem lehet sikerrel végezni még a népművelő feladatot se, az úgynevezett tömegkultúrát. Mert annak is kell egy bizonyos orientáció, megalapozottság, amit csak ezek az intézmények tudnak nyújtani. Tehát nem azt mondom, hogy nem kell foglalkoznunk, akár még többet is, mint ahogy eddig tettük, a tömegkultúrával, viszont másrészt az is igaz, hogy ezeknek a kulturális és tudományos-oktatói csúcshintézményeknek a szerepe vitathatatlan.

B. N.: *És ezek alapján szerinted mi a legfontosabb tennivaló? Mit kellene legelőbb pótolni?*

Sz. I.: Ez a magyar nyelvű oktatásnak a továbbfejlesztése, minden szinten. Középiszkolában éppen úgy, mint az egyetemen, mert igaz, hogy az egyetemen sok minden történt az utóbbi években az anyanyelvű oktatás fejlesztése terén, de hát még mindig csak a kezdetnél tartunk, nem számítva a Bölcsészettudományi Kart, ahol természetesen a magyar tanszék dolgozik, és a szabadkai Közgazdasági Kart, ahol talán fele-fele arányban anyanyelven folyik az oktatás. De ugyanezt kellene elérnünk a többi karokon is, mert ezt, az anyanyelvi oktatást, semmi sem pótolhatja. Tehát ebben a pillanatban úgy látom, hogy az egyetemi és középiskolai anyanyelvű oktatást kellene valahogy előbbre vinni.

B. N.: *És gondolod, hogyha ez nem történik meg, ebből nagy károk származnának?*

Sz. I.: Az anyanyelven végzett oktatást nem lehet semmivel pótolni. Én annak idején, a háború előtt, a szabadkai gimnáziumba jártam úgynevezett „magyar” tagozatra. És ezen a magyar tagozaton a magyar nyelvet és a hittant tanultuk magyarul. Volt ugyan olyan esztendő is, amikor például a latint magyarra fordítottuk, vagy volt olyan esztendő, amikor kaptunk magyar fizikatanárt. Az összes többi tárgyat, tehát a ma-

tematikát, a biológiát, a vegytant, a fizikát, a történelmet meg a földrajzot stb. ezt mind szerbhorvát nyelven hallgattuk, és tapasztalatból mondhatom, hogy különösképpen az észak-bácskai gyerekek, akik nehezebb körülmények között tanulják a szerb nyelvet, mint az újvidékiek, ezeknek a műveltségében a sok-sok törés, hézag és hiány éppen emiatt állt elő. Ezért tartom én fontosnak ezt az ügyet előmozdítanunk.

B. N.: Itt már eljutottunk a nemzetiségi lét, a nemzetiségi kultúra alapkérdéséhez. Hogyan fogalmaznád meg a nemzetiségi kultúra lényegét, funkcióját?

Sz. I.: Erre egy mondatban igen bajos válaszolni, három mondatban is bajos, csak tanulmányokban lehet erről szólni, mint ahogy én is megpróbáltam már néhány esetben. Éppen ezért, mert definícióra vagy kíváncsi meghatározásra, annak pedig mindig pontosnak kell lennie, ezért hát engedd meg, hogy önmagam idézzem. Igyekeztem körvonalazni vagy megfogalmazni, meghatározni a nemzetiségi kultúrának a jellegét, mibenlétét, mivoltát. Talán azt a részt idézném fel, amelyben az úgynevezett kisebbségi irodalom és a nemzetiségi irodalom közötti különbségekről beszélek. „A kisebbségi irodalom egyik alapvető karakterisztikuma tehát az, hogy még ha alkalomadtán saját külön színeire hivatkozik is, lényegét tekintve az úgynevezett anyairodalom szerves részének tudja magát. Viszont a nemzetiségi irodalomban határozottan fölismerhető a disszimilációs irányzatok az anyakultúrával szemben. De nem a környezet irodalmába való beilleszkedés tendenciájával, vagy pedig az ahhoz való hasonulás szándékával, hanem nemzeti jellegét is megőrizve, hiszen nem kell frigyre, szövetségre lépnie senkivel, hogy nemzeti jellegzetességeit megőrizze és hogy nemzetivé válhasson. Tehát a jugoszláviai magyar nemzetiségi irodalom maga is nemzeti irodalom. Noha, külön akcentussal az. Mert beleépültek olyan elemek is, amelyek más magyar nyelvterületek irodalmából hiányoznak, és csak a történelmi különfejlődésből magyarázhatók. Mint például, a történelem során a magyar literatúrában eddig is jelentkeztek. Ennek a megértéséhez természetesen módosítani kell azt a nemzetképletet, amellyel ma is találkozhatunk egyes marxista elméleti írónál, mégpedig a zárttság és a kompaktság kérdésének a megítélésében. Az irodalomtudomány szinte mind e ideig csak történelmi hosszszerszemetben figyelt föl a stílus, a forma, a szemléleti tartalmak változásaira a nemzeti irodalmakban, a jövő irodalomtörténetésének viszont fokozottabban szüksége lesz a szinkronikus vizsgálat szempontjainak érvényesítésére, amely nem csupán a magyar irodalom magyarországival azonosított egyedi jelenségeire, hanem a magyar irodalom változó és többféle jegyeire is fölfigyel. Tudniillik, a magyarság egyharmada a modern politikai Európa sajátos helyzetének megfelelően nem Magyarországon él, nem ott ténykedik és nem ott alkot.”

Tehát ezek azok a gondolatok, amelyek többé-kevésbé választ adhatnak ennek a (főleg irodalmi) kultúrának a mibenlétére.

B. N.: *Huszonöt évvel ezelőtt jelent meg első tankönyved, a BEVEZETÉS AZ IRODALOMELMÉLETBE.*

Sz. I.: Az volt az első magyar tankönyv. *Bevezetés az irodalomelméletbe*, ez volt a címe, és mint ahogy ebből is látszik, irodalomelméleti kérdésekkel foglalkoztam benne, verstannal, stilsztikával, más egyébbel is, például műfajelmélettel. Ezekkel a diszciplínákkal azonban már elég régen nem foglalkozom. Nem is hiszem, hogy visszatérek hozzájuk, annál is inkább, mert még van néhány dédelgetett témám, amiből könyvet szeretnék írni. Az egyik ilyen, még nem szóltam róla, Herder nyelvi és kulturális koncepciójának történelmi sorsa Középkelet-Európában. Kissé hosszú, kissé nehézkes cím, de tekintsük ezt munkacímnek. Ebben azt szeretném megvizsgálni, hogy azok a herderi koncepciók, amelyek a XVIII. század végén s a XIX. század elején születtek meg, tehát a kora romantikában, a különféle történelmi erők folytán, hogyan módosultak, hogyan alakultak, hogyan változtak népenként, országonként, attól függően, hogy ezeknek milyen a struktúrája, társadalma, történelme stb. Azért szeretném egybevetni főleg a szlovák, a magyar és a szerb kora romantikának ezt a korszakát, közelebbről pedig ezt a témát, hogy lássam a herderi koncepció hogyan és miért módosult, milyen torzulások jelentkeznek ezen az eredeti elképzelésen.

B. N.: *Elég sok évet töltöttél el a hallgatók között, ismered őket, azokat a régieket is, a mostaniakat is. Lehet-e valamiféle párhuzamot vonni a 20 évvel ezelőtti és a mostani . . .*

Sz. I.: Itt nagyon szubjektív leszek. Az ember mindig szívesebben gondol vissza a fiatalabb korára, és azok az emlékek önmaguktól is megszépülnek, s nemcsak az emlékek, hanem az emberek is, akikkel annak idején volt ilyen diák—tanár vagy tanár—diák viszonya. Lehet, hogy ma már, ahogy öregszem, nem vagyok olyan szoros kapcsolatban hallgatóimmal, mint ahogy kellene, viszont . . .

B. N.: *Öregszel, és azért?*

Sz. I.: Én azt hiszem, hogy azért. Meg azután sokfelé elvon más munka. Azelőtt szinte együtt éltem a hallgatóimmal, sok mindenben közösen vettünk részt. Ma erre már nem nagyon kerül sor. Persze, ez nem annyit jelent, hogy én elzárkóznék a hallgatók elől, csak egyszerűen nincs alkalmam azokra a meghittebb beszélgetésekre, azokra a konzultációkra, amelyekre korábban még sor kerülhetett.

B. N.: *Pár évvel ezelőtt egyik előadásodban szóvá tetted egy nemzeti-ségi intézet létrehozásának a szükségességét.*

Sz. I.: Azt hiszem, hogy szükség van egy olyan intézetre, amely arra hivatott, hogy kizárólag ezzel a kérdéssel foglalkozzék. A szlovéneknek van ilyen intézetük, a Nemzetiségi Intézet. Hetvenhétben Zrenjaninban volt egy tanácskozás, ahol erről a kérdéstről beszéltem, és ahol megpróbáltam kifejtetni, miért van szükség erre. Úgy vélem, hogy a tudományos eredményeket nem kellő intenzitással építjük bele a politikai életbe. Tehát a tudományos kutatás sok mindent fölszínre tud hozni, meg tud magyarázni, evidenssé, világossá tud tenni, azt is, amit a politikai pragmatizmus zsákutcaiban sokszor elsüllyesztünk. Ezért kellene egy olyan intézetet létrehozni, amely a nemzetiségnek a problémakörével foglalkozik minden vonatkozásban. Persze nem nyelvi és irodalmi téren gondolom, hanem — ha kell — demográfiai, ha kell, szociológiai, vagy közgazdasági, sőt orvostudományi és egyéb szempontok figyelembevételével.

B. N.: *Közvéleményünk rendkívül jelentős eredménynek tartja a Vajdasági Akadémia megalakítását. Ennek is alapítója, tagja lettél, beválasztottak az elnökségbe is. Nagyon nagy elismerés, de azon túl, hát azon túl, mit jelent ez neked, nekünk?*

Sz. I.: Hetvenkilenc december 4-én választottak levelező tagnak az Akadémián, és az öttagú elnökségbe is bekerültem, és itt egy kissé ismét azt kell tennem, amit korábban. Szervező munka.

B. N.: *Feladatok, eredmények, tettek egész sora. Így visszatekintve, mint legjelentősebbeket, melyeket emelnéd ki?*

Sz. I.: A Hungarológiai Intézetnek a létrehozása kétségtelenül az, amire hivatkozhatom e pillanatban, mint valami eredményre. Persze nem egyedül én csináltam, hanem mindazok, akik ma is az Intézetben szívesen látott vendégek vagy pedig ottani dolgozók és mai vezetők.

B. N.: *De gondolkodás nélkül ez áll az első helyen?*

Sz. I.: Gondolkodás nélkül ezt tenném az első helyre. És aztán vannak még kisebb eredmények is, kisebb-nagyobbak, de vannak kudarcok is. Vannak biztosan hiányosságok is... Tehát, mondom, én az Intézetet tartom olyan valaminek, amire talán hivatkozhatom, és amibe jó 10 esztendő munkát öltem bele. Hiszem, hogy az Intézet most olyan helyzetben van, annyira konszolidálódott, hogy most már sokkal könnyebben ott dolgozni, mint az első esztendőkből.

B. N.: *S a tennivalók közül? . . .*

Sz. I.: Személyemet illetően beszéltem ezekről a tennivalókról: néhány dolognak a megírása, és aztán, hogyha egy év múlva kb. nyugdíjba megyek (legalábbis ez a szándékom), ha ugyan merek egyáltalán nyugdíjba menni, mert hát ijesztgetnek nyugdíjas ismerőseim és barátaim, akkor viszont sor kerülhet arra, hogy pótolhassam azt, amit menet közben elmulasztottam.

B. N.: *Mondjuk, még egy, olyan tetre, mint a Hungarológiai Intézet, nem gondolsz már?*

Sz. I.: Azt hiszem, arra már erőm nem nagyon futná, meg aztán várom a harmadik unokámat is. Most már olyan korban vagyok — hogy is mondta Voltaire? Műveljük meg kertjeinket, ugye. Nem begubózni, bezárkózni, de egy kissé magunkkal is többet törődni.